

Bibliografická poznámka

Při příležitosti stého výročí ukončení občanské války spočítali ve Spojených státech, že problematice konfliktu bylo od roku 1865 věnováno přes 50 000 publikací, článků a studií. Jejich počet od roku 1965 dále vzrostl, a pro jednotlivce je tedy nadlidským úkolem sledovat vše, co se o občanské válce napíše jen v USA, natož jinde ve světě. Jiří Hutečka komentoval tuto skutečnost v úvodu své výše zmiňované práce, kde psal o směsi potěšení a zděšení v okamžiku, kdy ho Nakladatelství Lidové noviny seznámilo s ochotou publikaci věnovanou občanské válce v USA vydat. „V představách jsem byl neodbytně pronásledován stovkami či snad tisíci monografií a článků všeho druhu, publikovaných na toto téma *každým rokem* jen ve Spojených státech. V americké historiografii neexistuje víc studovaná, analyzovaná, popisovaná a převyprávěná problematika, než je válka mezi Severem a Jihem v letech 1861–1865.“²¹³ Přece se však dal do díla, aniž by přirozeně mohl prostudovat vše, co k občanské válce dosud vyšlo. Využíval samozřejmě moderní produkce i knihy, jež jsou k dějinám občanské války už klasickými díly, i časopisy, v nichž se každý zájemce dozví nejnovější názory a informace o posledních publikacích.

Civil War History, čtvrtletník vycházející už víc než 60 let, naposledy v Kentu v Ohio, je nepostradatelný pro každého, kdo se chce občanskou válkou vážně zabývat. Pro ty, kdož chtějí získat přehled o novější literatuře, bude zvláště užitečný sborník *Beyond the Civil War Synthesis* (připravil k vydání R. Swierenga, 1975), v němž se významní odborníci zabývali například příčinami občanské války, jak je viděla tehdejší historiografie, či osobností Johna Browna ve světle moderního historického bádání.

Z klasické literatury nelze neuvést na prvním místě práci *The Civil War and Reconstruction* J. G. Randalla, doplněnou potom D. Donaldem. Poprvé

vyšla v roce 1937 a byla od počátku považována za nejlepší jednosvazkovou publikaci (vydání z roku 1961 má přes 800 stran) pro studenty vysokých škol a zasvěcenou veřejnost. Nová a nová vydání dokazují její kvality, násobné obsáhlou, stále doplňovanou bibliografií (v posledních vydáních má bibliografická část kolem sta stran). Další klasickou prací je *The War for the Union* (1964–1971) Allana Nevinse a stalo se jí i dílo Jamese M. McPhersona *Battle Cry of Freedom* z roku 1988. Faktografickými údaji je bohatá starší šestisvazková práce J. F. Rhodese *History of United States. From the Compromis 1850* (1900–1919). Všichni autoři sympatizují, byť ne stejně důrazně, se severany. Opakem je rozsáhlá desetsvazková řada vycházející na počátku 50. let na Louisianské univerzitě pod redakcí W. H. Stephensona a E. M. Coultera s názvem *A History of the South*. Pátý až osmý svazek se zabývá předpoklady občanské války, jejím průběhem a rekonstrukcí a jsou v nich prezentovány především názory jižanských politiků a konfedační armády.

Kromě těchto obecnějších prací vyšly stovky titulů speciálních, edic pramenů písemných, například za redakce Roye P. Baslera *The Collected Works of Abraham Lincoln* (9 svazků, 1953–1955), *The Collected Works of Abraham Lincoln – Supplement, 1832–1865* (1974); za redakce Dunbara Rowlanda *Jefferson Davis, Constitutionalist: His Letters, Papers and Speeches* (10 svazků, 1923); za společné redakce Haskella M. Monroea jr., Jamese T. McIntoshe, Lyndy L. Cristové a Mary S. Dixové *The Papers of Jefferson Davis* (5 svazků, 1971–1985).

Objevily se i edice fotografické, například Francis T. Miller *The Photographic History of the Civil War* (10 svazků, 1911). V této souvislosti připomeňme jen fakt, že to byla právě americká občanská válka, kterou zaznamenaly desítky fotografů na obou stranách jako první ozbrojený konflikt. Z oněch specializovaných studií jmenujme práce o zahraniční politice Unie i Konfederace, například: David P. Crook *The North, South, and the Powers 1861–1865* (1974), Brian Jenkins *Britain and the War for the Union* (2 svazky, Montreal 1974–1980) či Frank L. Owsley a Harriet C. Owsley *King Cotton Diplomacy: Foreign Relations of the Confederate States of America* (2. vydání, 1959). Z novějších prací je potom třeba jmenovat: Charles M. Hubbard, *The Burden of Confederate Diplomacy* (1998).

Dalším velkým tématem je ekonomický vývoj za občanské války a její důsledky v této oblasti, například Paul W. Gates *Agriculture and the Civil*

213) Jiří HUTEČKA, *Země krví zbrocená. Americká občanská válka 1861–1865*, Praha 2008, s. 8. Kurziva je Hutečkova.

War (1965) nebo za redakce Ralpa Andreana *The Economic Impact of the Civil War* (2. vydání, 1967). Značnou pozornost věnovali američtí autoři přirozeně vztahům různých společenských skupin k otázce otroctví, popřípadě k situaci černošského obyvatelstva v obou částech rozdělené Unie; například James L. Roak *Masters without Slaves: Southern Planters in the Civil War and Reconstruction* (1977), Lawrence N. Powell *New Masters: Northern Planters during Civil War and Reconstruction* (1980), Louis S. Gerteis *From Contraband to Freedman: Federal Policy Toward Southern Blacks 1861–1865* (1973).

Vzhledem k tomu, že první vydání *Války Severu proti Jihu* vyšlo v době, kdy přístup k zahraniční literatuře západní proveniencie byl v Československu silně limitován, musel se objevit odkaz na díla, která byla pro českého čtenáře snáze dostupná. Protože se pak otázkami americké občanské války se obsáhle zabývala i ruská a sovětská historiografie, byl jejím výsledkům věnován odstavec bibliografické poznámky. Po roce 1989 se sice situace v dostupnosti zahraniční literatury radikálně proměnila, informace o ruské a sovětské literatuře však v bibliografii pochopitelně zůstává. I proto že pro marxistickou či neomarxistickou historiografii, silně zastoupenou na amerických univerzitách, zůstávají metody a výsledky sovětské marxistické historické vědy stále relevantní součástí jejího diskursu. Obdobný význam jako citovaný Swierengův sborník má v sovětské produkci publikace napsaná pod redakcí známého sovětského amerikanisty G. N. Sevostjanova *Osnovnyje problemy istorii SŠA v amerikanskaj istoriografii* (1974), kde se R. F. Ivanov a A. I. Blinov zabývají problematikou občanské války a rekonstrukce. Problémům občanské války byly věnovány i speciální práce jako *K stoletiju graždanskaj vojny v SŠA* (redakce A. V. Jefimova a L. I. Zuboka, 1961); A. I. Blinov *Kritičeskij period istorii Sojediňonnych Štatov* (1957); G. P. Kuropjatnik *Vtoraja amerikanskaja revolucija* (1961) atd. Autoři těchto prací vycházejí z Leninových názorů na americkou občanskou válku a vyzdvihují její význam nejen pro USA, ale i pro světovou historii, přičemž hovoří o válce jako o druhé, opět nedokončené americké revoluci.

Situace v české literatuře k občanské válce je, jak už bylo řečeno výše, dnes podstatně lepší, než tomu bylo před třiceti lety. Tehdy se o ní zmiňovali autoři obecnějších prací, například J. Navrátil *Dějiny USA* (1978), kde se ovšem čtenář seznámí jen s nejjzákladnějšími fakty. Zastaralá byla svou orientací na pouhé líčení vojenských srážek kniha Čechoameričana

J. Čermáka *Občanská válka* (1889), kde zaujal jednak pečlivě připravený ilustrační doprovod, ještě víc však osudy českých emigrantů účastnících se bojů na obou stranách, k nimž však bylo třeba přistupovat s potřebnou mírou kritičnosti. Novým českým titulů k inkriminované problematice jsem věnoval pozornost na úvodních stránkách tohoto vydání *Severu proti Jihu* (viz str. 14 nn.).

K této bibliografické poznámce musím pak přičinit ještě jeden odstavec k produkci amerických historiků na přelomu tisíciletí. Vyšly přirozeně další stovky titulů. Někde autoři pokračují ve stopách svých předchůdců. Vycházejí tak nové prameny, deníky i korespondence, včetně dosud nepublikovaných dokumentů významných osobností války, kde už dříve přinejmenším část jejich dopisů vzpomínek či poznámek vyšla. Příkladem tu může být práce Stephena W. Searse (ed.), *The Civil War Papers of George B. McClellan: Selected Correspondence, 1861–1865* (2001) či ediční počín dvojice autorů Brooks D. Simpson, Jean V. Berlin, *Sherman's Civil War: Selected Correspondence of William T. Sherman, 1861–1865* (1999). V této oblasti pak nepřekvapí opakované edice už výše zmiňovaných Grantových pamětí Ulysses S. Grant, *Personal Memoirs of U. S. Grant*, poslední z roku 2013, první digitalizované potom v roce 2016. Historici pak i nadále píší životopisy protagonistů války, politiků i vojáků, popř. sledují jejich místo v dějinách. Zde srov. např. Gabor S. Boritt, *Lincoln: The War President* (1994), Gary W. Gallagher, *Lee and His Army in Confederate History* (2001), Michael Feelman, *The Making of Robert E. Lee* (2000), Jean H. Baker, *James Buchanan* (2004), Allan Peskin, *Winfield Scott and the Profession of Arms* (2003), Jeffrey D. Wert, *The Sword of Lincoln: The Army of the Potomac* (2005), Stephen W. Sears, *Gettysburg* (2004), Gary W. Gallagher (ed.), *The Shenandoah Valley Campaign of 1864* (2006). Objevily se však i pokusy analyzovat stránky konfliktu a života společnosti v době války, které byly dříve sice registrovány, ale jinak ve srovnání s dalšími fenomény opomíjeny. Frank R. Freeman tak sleduje v práci *Gangrene and Glory: Medical Care during the American Civil War* (1998) lékařskou péči, Elisabeth D. Leonard pak zastupuje titulem *All the Daring of the Soldier: Woman of the Civil War Armies* (1999) obsáhlý segment gender studies, Thomas P. Lowry, *The Stories Soldiers Wouldn't Tell: Sex in the Civil War* (1994) zase problematiku v klasických dílech pouze letmo zmiňovanou a trojice editorů Phillippe Ariés, Georges Duby a Michelle Perrot, *A History of Private Life: From Fires of Revolution*

to Great War (2006) svým způsobem stále módní tematiku denního života. Do této oblasti patří také vydání různých memoárů, snad nejlepším příkladem tu může být Louise W. Wright, *A Southern Girl in '61: A War-Time Memoirs of Confederate Senator's Girl* (1997).